

УДК 338.1: 656
UDC 338.1: 656

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Омельянович О.Р., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет,
Київ, Україна
Прима Ю.І., Національний транспортний університет, Київ, Україна

FEATURES AND PRIORITIES OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF MUNICIPAL ELECTRIC TRANSPORT COMPANIES IN THE CURRENT CRISIS IN UKRAINE

Omelianovych O.R., Ph.D. in Economics, National Transport University, Kyiv, Ukraine
Prima Y.I., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ОСОБЕННОСТИ И ПРИОРИТЕТЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГОРОДСКОГО ЭЛЕКТРОТРАНСПОРТА В СОВРЕМЕННЫХ КРИЗИСНЫХ УСЛОВИЯХ В УКРАИНЕ

Омельянович А.Р., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет,
Киев, Украина
Прима Ю.И., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. Сьогоднішня соціально-економічна ситуація в Україні є безпрецедентною за всю історію існування країни. Наявна гостра фінансово-економічна криза обумовлена не лише дією об'єктивних циклічних процесів в економіці, а й гострими соціально-політичними протиріччями, які практично не піддаються управлінню та прогнозуванню. Тобто умови, в яких доводиться працювати стратегічно важливим вітчизняним підприємствам міського електротранспорту, можна охарактеризувати як екстремально кризові. Але незалежно від умов макросередовища, стан міського електричного транспорту повинен покращуватися, адже він впливає на економічне зростання кожного конкретного міста, а отже, і національної економіки в цілому. Ефективне функціонування підприємств електротранспорту має не тільки економічне, але й велике соціальне значення, оскільки від їх роботи залежить рівень задоволення щоденних потреб у перевезеннях широких верств населення.

Отже, актуальність розробки стратегії розвитку підприємств міського електротранспорту обумовлена необхідністю реформування їх діяльності з метою досягнення високої економічної та соціальної ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичні і методологічні аспекти формування стратегії підприємства, видові її прояви знайшли своє висвітлення у дослідженнях як зарубіжних вчених-економістів, так і вітчизняних: І. Ансофф, Г. Кіндрацька, М. Портер, А. Стрікланд та А. Томпсон, Т. Фролова та ін. Дослідженню сутності стратегії розвитку підприємства присвятили свої праці В. Дорофеев, Ю. Левицький, В. Рудьєв та ін. Що ж до вивчення функціонування міського електротранспорту, на сьогодні найбільш широкомасштабними та ґрунтовними в цьому контексті є дослідження В.В. Димченко, В.Х. Далека, Ю.М. Косоого, В.В. Костецького, Т.Б. Кушнір, М.Ю. Радченко, Л.Г. Чеканової та ін.

Постановка завдання. Ціллю статті є дослідження сучасних тенденцій розвитку міського електротранспорту України, виявлення основних проблем функціонування електротранспорту в Україні, складання матриці їх конкурентних переваг та недоліків, формулювання стратегічних напрямів розвитку підприємств міського електричного транспорту України.

Виклад основного матеріалу. Міський електричний транспорт – це комплекс різних видів транспорту на електротязі, які здійснюють перевезення населення і вантажів територією міста і

найближчої приміської зони. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про міський електротранспорт» до міського електричного транспорту в Україні відносять такі три види громадського транспорту – трамвай, тролейбус та метрополітен [1]. Але в загальному до системи міського електричного транспорту відносять не тільки транспортні засоби (рухомий склад), а й шляхові пристрої (рейкові шляхи, тунелі, естакади, стоянки), засоби електрозабезпечення (кабельні і контактні мережі, тягові електропідстанції), ремонтні майстерні і заводи, депо, гаражі, станції технічного обслуговування, лінійні прилади (зв'язок, сигналізація, блокування), диспетчерське управління [1].

Міський електротранспорт функціонує в 51 місті України (53 підприємства) у яких працюють понад 33 тис. осіб та експлуатується: 2646 трамвайних вагонів, 3736 тролейбусів, 1927 км трамвайних ліній (177 маршрутів); 4412 км тролейбусних ліній (405 маршрутів). Щорічно послугами міського електротранспорту (трамвай, тролейбус) користується понад 2 млрд. пасажирів (з них 67% - громадяни пільгових категорій) [2].

Державне управління діяльністю цього виду транспорту здійснюється шляхом проведення та реалізації економічної (податкової, фінансово-кредитної, тарифної, інвестиційної) та соціальної політики, включаючи надання дотацій на пасажирські перевезення. У свою чергу, відповідно до законодавства, міський електротранспорт входить до складу муніципального господарства, яке становить основу ресурсів муніципального формування. Тому міський електричний транспорт є сенс розглядати як динамічну велику складну організаційну систему, що характеризується ієрархічною структурою, наявністю складних взаємозалежних підсистем та високим ступенем невизначеності.

Якщо прослідкувати за станом та розвитком електричного транспорту в Україні в роки незалежності, можна зробити висновок про незадовільний стан даного виду транспорту. І це при тому, що в загальній структурі пасажирських перевезень по Україні в 2015 році електротранспорт сумарно займає 44% (рис. 1).

Рисунок 1 – Місце електротранспорту в структурі пасажирських перевезень по країні, % [3]

Кількість перевезених пасажирів міським електротранспортом має стійку щорічну тенденцію до зменшення. З 2007 по 2014 рік пасажироперевезення зменшились на 33 відсотки (рис. 2).

Рисунок 2 – Динаміка пасажирських перевезень трамваем і тролейбусом, млн. пасажирів [3]

Також абсолютно незадовільна ситуація існує з матеріальним забезпеченням електротранспорту в Україні. На сьогоднішній день 95% трамвайних вагонів і 67% тролейбусів вичерпали нормативний термін експлуатації і потребують заміни. Також потребують невідкладного капітального ремонту або реконструкції значна кількість трамвайних колій та об'єктів енергопостачання [2].

Результати державного технічного огляду свідчать, що близько 20% загальної протяжності трамвайних колій та контактної мереж, а також тягових підстанцій не відповідають вимогам правил експлуатації.

Наразі при нормативному терміні експлуатації трамвая - 15 років, тролейбуса – 10 років, в Україні експлуатується 1193 од. трамвайних вагонів віком понад 30 років та 1979 од. тролейбусів віком понад 20 років.

Високий рівень старіння основних фондів міського електротранспорту та недостатні темпи їх оновлення призводять до зменшення кількості парку трамвайних вагонів та тролейбусів (близько 200 од. щорічно), невідповідності технічному та технологічному рівню сучасних вимог, суттєво збільшує (близько 25%) енергозатрати та витрати на їх утримання, не забезпечує достатній рівень комфортності, якості та безпеки наданих послуг [2].

Насамперед через старіння і скорочення парку рухомого складу та погіршення його технічного стану відбувається зменшення обсягів пасажироперевезень і транспортної роботи, погіршення якості та безпеки транспортних послуг.

Таким чином, сучасний стан підприємств міського електричного транспорту є кризовим. Криза міського електротранспорту зумовлена загальним станом економіки держави, проте є й конкретні причини, які стосуються безпосередньо роботи міського електротранспорту (рис. 3).

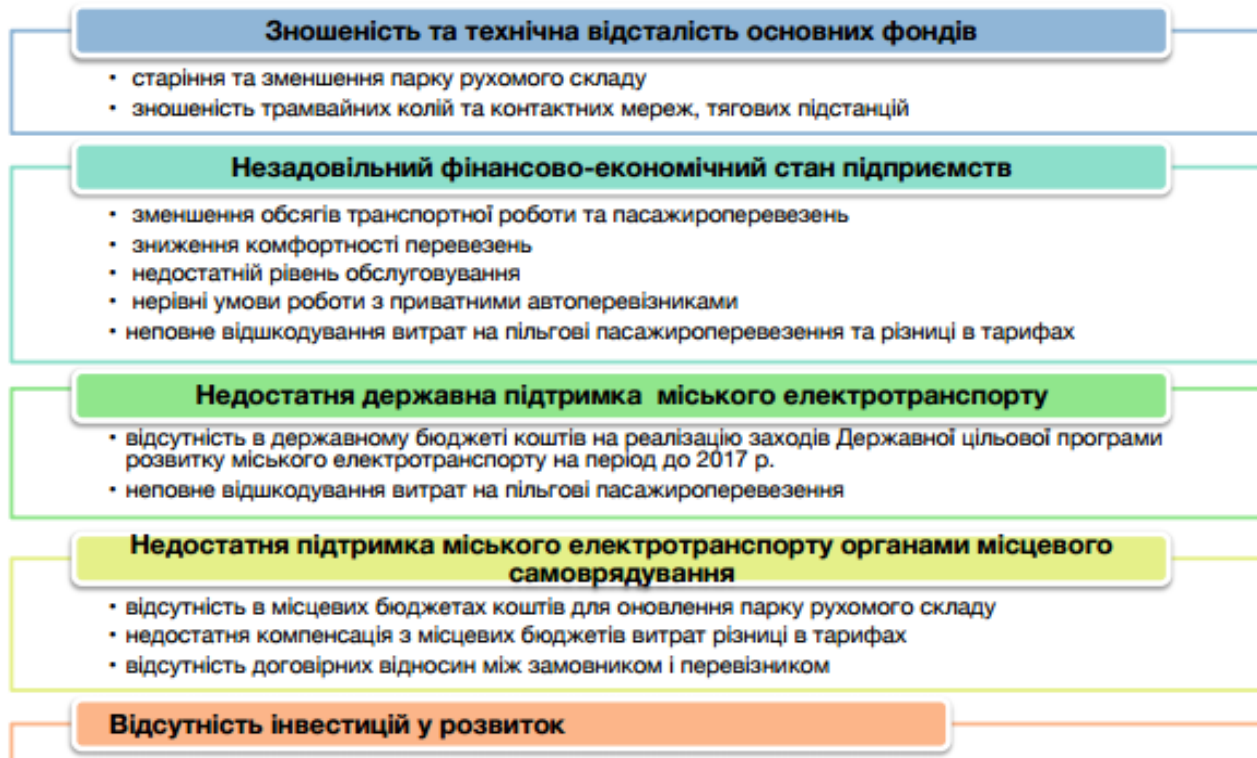

Рисунок 3 – Основні проблеми функціонування електротранспорту в Україні [3]

Неподолання у найближчі роки негативних тенденцій, що склалися на підприємствах міського електричного транспорту, створить реальну загрозу економічному зростанню міст через транспортну незабезпеченість необхідної рухомості населення та мобільності трудових ресурсів як фактора розвитку виробництва, а також загостренню екологічних проблем.

Як підсумок вищеописаного матеріалу, побудуємо матрицю конкурентних переваг та недоліків підприємств електротранспорту України (табл. 1).

Таблиця 1 – Матриця конкурентних переваг та недоліків підприємств електротранспорту України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – наявність підприємств, що здатні виробляти якісний електротранспорт – низький рівень експлуатаційних витрат – зниження навантаження на транспортні магістралі в часи пік шляхом перевезення великої кількості пасажирів навантаження у пікові години – низький рівень шкідливого впливу на довкілля – бюджетний і доступний метод пересування по місту для населення з низьким та середнім рівнем доходів – високий рівень попиту на послуги міського транспорту – комфортні умови для пересування жителів міст протягом всього дня – єдиний можливий спосіб пересування для осіб з середнім і низьким рівнем доходів, котрі працюють в другу зміну – розвиток соціальної інфраструктури 	<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень зносу наявного в Україні електротранспорту – зношеність трамвайних колій, депо, шляхів – недостатня державна підтримка електротранспорту та відсутність реальних коштів на введення в дію Державної цільової програми з розвитку міського електротранспорту на період до 2017 року – відсутність реінвестицій – низький рівень національного машинобудування, низька рентабельність виробництва нових одиниць електротранспорту – відсутність електротранспорту в більшості невеликих міст України – низький рівень обслуговування населення – зростання кількості приватних маршрутних таксі, котрі працюють набагато швидше – закриття нерентабельних маршрутів – занадто великі витрати на перевезення пільгових категорій пасажирів – погіршення інвестиційного клімату в Україні через нестабільну ситуацію в країні
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – зростання попиту на бюджетний міський транспорт – зростання в населення довіри до екологічно чистого транспорту – розвиток національного машинобудування на основі співпраці із міжнародною спільнотою з використанням передового досвіду – більш жорстке екологічне законодавство та контроль за його дотриманням – прийняття нових законодавчих актів, що забезпечать розвиток галузі – фінансування впровадження державних програм з розвитку та підтримки галузі – кредитування розвитку електротранспорту в Україні міжнародними фінансовими організаціями 	<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень корумпованості галузі – відсутність дієвої національної програми енергозбереження, яка б дала поштовх розвитку електротранспорту – зниження науково-технологічного потенціалу національних машинобудівних підприємств – підвищення вартості енергоносіїв – як така відсутність фінансування розвитку галузі – погіршення захисту вітчизняних виробників – надання переваги приватному автоперевезенню населенням

Згідно з матрицею основними конкурентними перевагами міського електротранспорту є: висока екологічність, економне використання палива, висока пасажиромісткість, забезпечення безпечного і відносно комфортного пересування пасажирів із середнім та низьким рівнем доходів. Але спад у розвитку галузі, втрата виробничого потенціалу, привабливість приватних автоперевезень,

здатних принести більш швидкі прибутки, знижують конкурентну привабливість міського електротранспорту та збільшують загрози його зникнення.

Стратегічними напрямками розвитку підприємств міського електричного транспорту є:

- забезпечення привабливості міського електротранспорту не лише для пільгових категорій населення, але й для більш платоспроможного прошарку населення;
- організація ефективного управління підприємствами та раціонального використання їхнього майнового комплексу;
- забезпечення беззбиткового функціонування;
- технічне переоснащення та зміцнення матеріально-технічної бази;
- пріоритетний розвиток електротранспорту у містах з підвищеним рівнем забруднення довкілля.

Для реалізації вказаних вище стратегічних напрямів потрібно розв'язати наступні завдання:

- забезпечення реальної фінансової підтримки галузі, зменшення масштабів хабарництва;
- створення конкурентного ринку послуг електротранспорту в Україні;
- ретельне оновлення парку електротранспорту, шляхових пристроїв, споруд та електрообладнання;
- налагодження серійного виготовлення сучасних трамвайних вагонів та тролейбусів;
- збереження і розвиток електротранспортної інфраструктури та маршрутної мережі;
- створення прозорої та дружньої для пасажирів системи оплати проїзду.

Для того, що всі запропоновані заходи та стратегія в цілому стали реальністю, мало використовувати власні кошти підприємств чи державні кошти. Для фінансового забезпечення доцільно залучати кредити, гранти міжнародних організацій, кошти міжнародних програм, що дасть можливість винести проблему електротранспорту в Україні на міжнародний рівень.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Криза постає періодом пошуку шляхів виходу на нові траєкторії розвитку, одним із яких може стати застосування бенчмаркінгу, вивчення і адаптація найкращого зарубіжного досвіду розвитку міського електротранспорту, який, зважаючи на максимальну екологічність, поширений та активно розвивається в багатьох країнах в усьому світі.

Для того, щоб дати поштовх до розвитку електротранспорту в Україні, необхідно реалізувати комплекс стратегічних заходів, що створить умови для їх беззбиткової діяльності та залучення додаткових інвестицій. Це приведе до підвищення якості та безпечності послуг, а значить, підвищить попит на послуги підприємств електротранспорту.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Про міський електричний транспорт: [Закон України: офіц. текст: за станом на 17 травня 2015 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – С. 548.
2. Статистичні дані по галузі автомобільного транспорту [Електронний ресурс]: за даними офіційного сайту Міністерства інфраструктури України. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-po-galuzi-avtomobilnogo-transportu.html>.
3. Огляд національного сектору громадського транспорту: міський електричний транспорт України [Електронний ресурс]: за даними офіційного сайту Міністерства інфраструктури України. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/reforms/wp-content/uploads/Oglyad-rinku-miskogo-elektrotransportu.pdf>.

REFERENCES

1. Pro miskij elektrichnij transport: Zakon Ukrainy [On Urban Electric Transport : Ukrainian law] // Vidomosti Verhovnoi Radi Ukrainy, 2004. no. 51, p. 548.
2. Statistichni dani po galuzi avtomobilnogo transportu [Statistics on road transport]. Za danumu oficijnogo sajtu Ministerstva infrastrukturi Ukrainy. – According to the official website of the Ministry of Infrastructure of Ukraine. Available at: <http://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-po-galuzi-avtomobilnogo-transportu.html>.
3. Oglyad nacionalnogo sektoru gromadskogo transportu: miskij elektrichnij transport Ukrainy [Review of national sector of public transport: urban electric transport of Ukraine]. Za danumu oficijnogo

sajtu Ministerstva infrastrukturi Ukrainy. – According to the official website of the Ministry of Infrastructure of Ukraine. Available at: <http://mtu.gov.ua/reforms/wp-content/uploads/Oglyad-rinku-miskogo-elektrotransportu.pdf>.

РЕФЕРАТ

Омельянович О.Р. Особенности та приоритеты стратегического развития предприятий городского электротранспорта в современных кризисных условиях в Украине / О.Р. Омельянович, Ю.И. Прима // Экономика та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

У статті запропоновано підхід щодо обґрунтування особливостей та пріоритетів стратегічного розвитку підприємств міського електротранспорту в сучасних кризових умовах в Україні.

Об'єкт дослідження – процес стратегічного планування на підприємствах міського електротранспорту в Україні.

Ціль статті - дослідження сучасних тенденцій розвитку міського електротранспорту України, виявлення основних проблем функціонування електротранспорту в Україні, складання матриці їх конкурентних переваг та недоліків, а також формулювання стратегічних напрямів розвитку підприємств міського електричного транспорту України.

Методи дослідження – теоретичне узагальнення та системний аналіз практики стратегічного управління на підприємствах міського електротранспорту.

Ефективне функціонування підприємств електротранспорту має не тільки економічне, але й велике соціальне значення, оскільки від їх роботи залежить рівень задоволення щоденних потреб у перевезеннях широких верств населення. В статті наведено докази того, що на сьогодні в даній галузі наявна системна криза. На основі наведених даних запропонований перелік конкурентних переваг та недоліків підприємств електротранспорту України. А також запропоновано стратегічні напрями розвитку підприємств міського електричного транспорту.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МІСЬКИЙ ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТ, СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК, КРИЗОВИЙ СТАН, РУХОМИЙ СКЛАД, ЯКІСТЬ, БЕЗПЕЧНІСТЬ.

ABSTRACT

Omelianovych O.R., Pryma Y.I. Features and priorities of strategic development of municipal electric transport companies in the current crisis in Ukraine. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2016. Vol. 3.

The paper proposes approach to identify features and priorities of strategic development of municipal electric transport companies in the current crisis in Ukraine.

Object of the study – the strategic planning of urban electric transport in Ukraine.

Purpose of the study – study of current trends in the municipal electric transport in Ukraine, identifying the main problems of the electric transport in Ukraine, drawing up the matrix of competitive advantages and disadvantages, formulation the strategic directions of development of urban electric transport in Ukraine.

Method of the study – theoretical generalization and system analysis of practice of strategic development of municipal electric transport companies.

Efficient operation of municipal electric transport companies has not only economic, but also great social value, because the level of satisfaction of daily transportation needs of the general population depends of their work. In the article describes evidence that we have systemic crisis in this sector. Based on these data the authors suggested list of competitive advantages and disadvantages of electric transport companies in Ukraine. Also they proposed strategic directions of development of urban electric transport.

KEY WORDS: MUNICIPAL ELECTRIC TRANSPORT, STRATEGIC DEVELOPMENT, CRISIS, ROLLING STOCK, QUALITY, SAFETY.

РЕФЕРАТ

Омельянович А.Р. Особенности и приоритеты стратегического развития предприятий городского электротранспорта в современных кризисных условиях в Украине / А.Р. Омельянович, Ю.И. Прима // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

В статті пропонується підхід до обґрунтування особливостей і пріоритетів стратегічного розвитку підприємств міського електротранспорту в сучасних кризових умовах в Україні.

Об'єкт дослідження - процес стратегічного планування на підприємствах міського електротранспорту в Україні.

Ціль статті - дослідження сучасних тенденцій розвитку міського електротранспорту України, виявлення основних проблем функціонування електротранспорту в Україні, складання матриці їх конкурентних переваг і недоліків, а також формулювання стратегічних напрямків розвитку підприємств міського електричного транспорту України.

Методи дослідження - теоретичне узагальнення і системний аналіз практик стратегічного управління на підприємствах міського електротранспорту.

Ефективне функціонування підприємств електротранспорту має не тільки економічне, але й велике соціальне значення, оскільки від їх роботи залежить рівень задоволення щоденних потреб в перевезеннях широких шарів населення. В статті наведено доказателі того, що на сьогодні в даній області існує системний криза. На основі наведених даних запропоновано перелік конкурентних переваг і недоліків підприємств електротранспорту України. А також запропоновано стратегічні напрямки розвитку підприємств міського електричного транспорту.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ГОРОДСКОЇ ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТ, СТРАТЕГІЧЕСКОЕ РОЗВИТТЯ, КРИЗИСНЕ СОСТАННЯ, ПОДВИЖНОЇ СОСТАВ, КАЧЕСТВО, БЕЗОПАСНОСТЬ.

АВТОРИ:

Омельянович Олексій Романович, кандидат економічних наук, доцент, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Менеджмент», e-mail: omeljar@ukr.net, тел. +38(050)3803446, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 240.

Прима Юлія Ігорівна, Національний транспортний університет, студент факультету менеджменту, логістики та туризму, кафедра менеджменту, e-mail: pryma_yulia@mail.ru, тел. +38(093)7076311, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1.

AUTHORS:

Omelianovych Oleksij Romanovich, Ph.D. in Economics, associate professor, National Transport University, associate professor, department of Management, e-mail: omeljar@ukr.net, tel. +38(050)3803446, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 240.

Pryma Julia Ihorivna, National Transport University, student, faculty of Management, Logistics and Tourism, department of Management, e-mail: pryma_yulia@mail.ru, tel. +38(093)7076311, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1.

АВТОРЫ:

Омельянович Алексей Романович, кандидат экономических наук, доцент, Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Менеджмент», e-mail: omeljar@ukr.net, тел. +38(050)3803446, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 240.

Прима Юлия Игоревна, Национальный транспортный университет, студент факультета менеджмента, логистики и туризма, кафедра менеджмента, e-mail: pryma_yulia@mail.ru, тел. +38(093)7076311, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондар Н.М., доктор економічних наук, доцент, декан факультету економіки та права, Національний транспортний університет, Київ, Україна.

Малиш Н.А., доктор наук з державного управління, професор кафедри управління національним господарством та економічної політики, Національна академія державного управління при Президенті України, Київ, Україна.

REVIEWER:

Bondar N.M., Ph.D., Economics (Dr.), associate professor, dean, faculty of Economics and Law, National Transport University, Kyiv, Ukraine.

Malysh N.A., Dr. Sc. in Public Administration, professor, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kiev, Ukraine.